

Warszawa, dnia 20 listopada 2025 r.

**Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych
dotycząca projektu z dnia 10 października 2025 r. o zmianie ustawy - Kodeks
postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw /Nr w wykazie prac: UD261/**

Uwagi wprowadzające

Przedmiotem niniejszej opinii jest projekt z dnia 10 października 2025 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości (Nr w wykazie prac: UD261, dalej w skrócie określane jako „projekt” lub „ustawa nowelizująca”).

Analizowany projekt ustawy nowelizującej zawiera szereg propozycji zmian przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, które zostały zmienione ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, dalej w skrócie określanej jako „k.p.c.”), stanowiące ciąg dalszy zmian wprowadzonych już na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614). Jak wynika z uzasadnienia projektu, nowelizacja ma usunąć systemową wadliwość niektórych rozwiązań prawnych, jak również przyczynić się do zwiększenia gwarancji procesowych przystępujących stronom, celem zapewnienia byty na epizodycznych rozwiązaniach wprowadzonych w związku z pandemią Covid-19. Jak podkreślone zostało w uzasadnieniu projektowanej nowelizacji, projekt „(...) *należy zatem postrzegać jako pierwszy etap zasadniczych zmian Kodeksu postępowania cywilnego, których podjęcie docelowo powinno zostać zamknięte opracowaniem nowej kodyfikacji cywilnoprosesowej, której potrzeba przygotowania jest niekwestionowana w nauce i praktyce.*” (kursywą będą w dalszej części cytowane fragmenty uzasadnienia projektowanych zmian).

Pierwsza grupa zmian dotyczy niektórych instytucji uregulowanych w części I pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego tj.:

- wyłączenia sędziego, pełnomocnictwa procesowego i przymusu adwokacko-radcowskiego, pism przygotowawczych (usunięcia przepisu art. 128¹ k.p.c., art. 126 § 1 pkt 5 k.p.c., czy art. 186¹ k.p.c.),

- jawności posiedzeń sądu pierwszej instancji,

- umorzenia zawieszzonego postępowania,

- przedmiotowej i podmiotowej zmiany powództwa,

- zarzutu potrącenia,

- organizacji postępowania (w tym posiedzenia w celu przygotowania rozprawy) i koncentracji materiału procesowego (tj. dowodu z zeznań świadka),

terminu do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia i uzasadnianie postanowień wydawanych na posiedzeniu niejawnym,

- bardzo istotnych kwestii związanych z rozpoznawaniem środków zaskarżenia (tj. składem orzekającym, terminami wnoszenia środków zaskarżenia, postępowaniem międzyinstancyjnym, problematyką nowych faktów i dowodów w postępowaniu apelacyjnym, skutku dewolutywności zażalenia, zaskarżania w drodze zażalenia postanowień sądu II instancji, skargi kasacyjnej, skargi na orzeczenie referendarza sądowego,

- szeregu innych zmian (m.in. zarządzenia prezesa sądu o rozpoznaniu sprawy w składzie kolegialnym ze względu na szczególną zawziętość lub precedensowy charakter sprawy, kompetencji referendarza sądowego do ustanawiania i odwoływania kuratora ustanowionego dla strony, zmiany przepisu o dokonywaniu doręczeń przez komornika sądowego, czy podwyższenia maksymalnej wysokości grzywny orzekanej w sytuacjach, w których Kodeks w przepisie szczególnym, pozwalającym na jej wymierzenie nie określa wprost jej wysokości, odroczenia terminu na ogłoszenia wyroku, czy też uchylenia przepisu art. 235 § 3 k.p.c., w jakim przewidziana została norma zawierająca upoważnienie dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia określającego rodzaje urządzeń i środków technicznych wykorzystywanych w budynku sądu do przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego, sposobu korzystania z tego rodzaju urządzeń i środków).

Ponadto opiniowany projekt wprowadza zmiany do szeregu innych ustaw w tym m.in. zmienia się: ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, ustawę z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, ustawę z dnia z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie, ustawę z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, ustawę z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu

w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, ustawę z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, ustawę z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, ustawę z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, ustawę z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej, ustawę z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, ustawę z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe, ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, ustawę z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, ustawę z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej, ustawę z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych, ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy, ustawę z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych, ustawę z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, ustawę z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji, ustawę z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r. oraz w 2024 r. w związku z sytuacją na rynku gazu.

Pomimo wskazania w uzasadnieniu projektu, że celem nowelizacji jest wprowadzenie najbardziej potrzebnych i najpilniejszych zmian, to przy okazji wprowadzane są zmiany wpływające w istotny sposób na odejście od zasady dyspozycyjności stron na rzecz zasady inkwizycyjności postępowania. W ramach projektowanych zmian zaproponowano nowelę przepisów o charakterze systemowym jak np. w zakresie przekształceń przedmiotowych i podmiotowych, które w zaproponowanym kształcie nie zasługują na aprobatę, a dodatkowo wymagają głębszej analizy systemowej i przeprowadzenia badań aktowych, które w tym zakresie nie zostały przeprowadzone. Co najmniej niezrozumiałe jest podważanie dopuszczalności modyfikacji przez podmiot inicjujący postępowanie cywilne zakresu wnioskowanej ochrony prawnoprocesowej, a zaproponowane rozwiązania pozostają *contra legem* w zakresie praw wynikających z przepisów prawa materialnego, które właśnie mają być chronione w postępowaniu cywilnym. W projekcie zaproponowano zmianę przepisu art. 193 k.p.c. argumentując ją w następujący sposób: *„Nieograniczona swoboda przedmiotowej zmiany powództwa, lokująca się poza wszelką kontrolą sądu, rzutuje zdecydowanie negatywnie na sprawność postępowania, co odnosi się w szczególności do zasadniczych zmian o jakościowym charakterze, zwłaszcza, jeżeli są dokonywane w zaawansowanej fazie postępowania, czemu w obecnym stanie prawnym sąd nie może się skutecznie przeciwstawić. Brak takiej możliwości jest szczególnie jaskrawy, gdy w ocenie sądu zmiana powództwa jest konsekwencją niestaranności powoda w formułowaniu żądania lub podyktowana jest działaniem ukierunkowanym na opóźnienie rozstrzygnięcia sprawy. Stan ten nie powinien być tolerowany (...)”*. Powyższe stwierdzenia wskazują na odejście od naczelnej zasady postępowania cywilnego dyspozycyjności stron na rzecz jedynie postulatu sprawności prowadzenia postępowania cywilnego. Projektowana zmiana przepisu art. 193 k.p.c. stanowi zupełne pominięcie reguły wynikającej z przepisu w art. 321 § 1 k.p.c., który jest wyrazem

obowiązywania wiążącej sąd zasady dyspozycyjności, przewidujący zakaz orzekania o czymś innym niż żądał powód, w innym rozmiarze oraz na innej podstawie faktycznej niż przedstawiona przez powoda. Powyższa zasada oznacza, że niedopuszczalne jest rozstrzyganie przez sąd o roszczeniach w nim nieobjętych, nawet jeżeli w sposób oczywisty istnieją i znajdują oparcie we wskazanym stanie faktycznym (por. post. SN z dnia 6 września 2018 r., V CSK 483/17, Legalis). Dyspozycyjność formalna stron postępowania cywilnego przejawia się w możliwości rozporządzania czynnościami procesowymi, a w konsekwencji wpływania na tok procesu. W projekcie pominięto, że *„stosunek procesowy jest stosunkiem prawnym, który zachodzi między stronami, gdyż prawa i obowiązki procesowe skierowane są nie do sądu, lecz przeciwnika procesowego.”* (Z. Resich, Istota procesu cywilnego, Warszawa 1985, s. 40 i cytowana tam literatura przedmiotu). Jak zasadnie dostrzega się w orzecznictwie „z punktu widzenia zasady dyspozycyjności istotne jest, aby została zachowana tożsamość przedmiotu żądania, jego zakresu i podstawy faktycznej uzasadniającej jego uwzględnienie” (postanowienie SN z 25.10.2023 r., I CSK 2947/23, LEX nr 3619511). Podobne zastrzeżenia należy zgłosić także w związku z projektowanymi zmianami przepisów art. 194, 196 i 198 k.p.c., które nie uwzględniają dynamiki postępowania cywilnego. Należy podkreślić, że instytucje prawa procesowego nie istnieją same dla siebie, lecz spełniają określoną funkcję w zakresie realizacji i ochrony stosunków prawa cywilnego i pokrewnych działań prawa (J. Jodłowski, w: Postępowanie cywilne, Warszawa 2005, s.25-26). Przepisy postępowania cywilnego nie regulują bowiem bezpośrednio stosunków społecznych, ale służą urzeczywistnieniu norm prawa cywilnego materialnego, określających treść tych stosunków (W.Siedlecki, w: W.Siedlecki, Z.Świeboda, J.Jodłowski, Z Resich, J.Lapierre, T.Misiuk – Jodłowska, K.Weitz, Postępowanie cywilne. Zarys wykładu, Warszawa 2001, s.27).

Pozostałe projektowane zmiany w wielu przypadkach albo przyczyniają się do przywrócenia gwarancji procesowych stronom oraz uczestnikom postępowania cywilnego (jak w przypadku wyłączenia sędziego, czy ograniczenia zażaleń poziomych) albo wyjaśniają rozbieżności występujące w doktrynie czy judykaturze w zakresie wykładni przepisów (np. wydawanie zarządzeń odnośnie do powiększonego składu sądu). Tego rodzaju zmiany należy ocenić pozytywnie, ale warto jeszcze dokonać analizy systemowej, a więc w jaki sposób zmiany te mogą wpłynąć na realizację naczelných zasad postępowania cywilnego (np. w kwestii projektowanych zmian w zakresie prowadzenia posiedzeń w celu przygotowania rozprawy), czy też jaki wpływ mają na ekonomikę postępowania (np. wprowadzenia regulacji, że do udziału w postępowaniu egzekucyjnym konieczne jest przedłożenie pełnomocnictwa procesowego).

W związku z tym, że zamiarem projektodawców miało być usunięcie nieprawidłowych regulacji prawnych, to warto, aby **dokonać zmiany przepisu art. 755⁵** k.p.c. Przedmiotowa regulacja prawna obowiązuje od dnia 22.09.2023 r. (komentowany przepis został dodany (na mocy art. 2 pkt 2) ustawy z 28.7.2023 r. o zmianie ustawy o emeryturach pomostowych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1667). Jak dostrzeżono w literaturze „w sprawach alimentacyjnych za nowacyjnym i antycypacyjnym sposobem zabezpieczenia przemawiają względy społeczne, to tego rodzaju argumenty nie powinny przemawiać za wprowadzeniem takiego sposobu zabezpieczenia w sprawach z zakresu prawa pracy. Przepis art. 755 [5] § 1 KPC

stanowi zatem kolejny przypadek *lex specialis* w stosunku do generalnej zasady określonej w przepisie art. 731 KPC, zgodnie z którą zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia.” (I. Gil [w:] *E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red.)*, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. 36, 2025, art. 7555).

Poniżej zawarto analizę poszczególnych projektowanych zmian w aspekcie oceny ich wpływu na sprawność prowadzonego postępowania i zapewnienia prawa do sądu.

Ocena projektowanych zmian przepisów ogólnych o procesie w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 i 1841 oraz z 2025 r. poz. 620, 1172 i 1302)

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących prawo wyboru przez konsumenta sądu

Projekt przewiduje dodanie po art. 33 przepisu art. 33¹ k.p.c. Wprawdzie zakłada w całości uchylenie przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z udziałem konsumentów, ale pozostawiono odmienną formę tego postępowania w zakresie możliwości wyboru przez konsumenta sądu przed, którym konsument będzie mógł wytoczyć powództwo przeciwko przedsiębiorcy. Pozytywnie należy ocenić wprowadzany przepis art. 33¹, konsument może wytoczyć powództwo o roszczenie przeciwko przedsiębiorcy przed sądem właściwym dla miejsca swojego zamieszkania, choćby przedsiębiorca zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej. Regulacja przewidująca możliwość wyboru przez konsumenta sądu, przed którym dochodzi roszczeń przeciwko przedsiębiorcy zawarta jest obecnie w przepisie art. 458¹⁴ § 4 k.p.c.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących skład sądu

Projektowana jest zmiana przepisu art. 47 § 4 k.p.c., która polega na tym, że „na wniosek przewodniczącego” prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawoilość lub precedensowy charakter sprawy.

Natomiast niezrozumiałe jest pozostawienie dotychczasowej formy orzeczniczej, w jakiej następuje wyznaczenie składu kolegiального, tj. zarządzenia. Jak zasadnie zostało dostrzeżone w literaturze, nie można zakwalifikować zarządzenia o wyznaczeniu składu jako zarządzenia o charakterze nadzorczym, ponieważ nie dotyczy ono czynności administracyjnych. „Inne są jego cel i podstawa normatywna, dotyczy ono przydziału spraw, który to obszar należy do rdzennego obszaru niezawisłości sędziowskiej.” (A. Łazarska, Skład sądu drugiej instancji w postępowaniu cywilnym, *Ius Novum* 2022, Nr 2, s. 139). Treść przepisu art. 47 § 4 k.p.c. przyznaje prezesowi uprawnienie, ale nie nakłada obowiązku wydania zarządzenia o wyznaczeniu składu powiększonego w danej sprawie. Należałoby zmodyfikować projektowany przepis w ten sposób, że rozstrzygnięcie, czy dana sprawa powinna być

rozpoznana przez powiększony skład sądu należałoby pozostawić prezesowi sądu, jednakże na wniosek stron postępowania (zgłoszony najpóźniej do czasu zamknięcia rozprawy), po uzyskaniu stanowiska przewodniczącego składu.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących wydawanie zarządzeń przez asystenta sędziego

W wyniku projektowanej nowelizacji przepis art. 47² k.p.c. ma zostać skreślony, co ściśle wiąże się z dokonaniem zmiany art. 205¹³ k.p.c., w którym określone zostały kompetencje asystenta sędziego. Przeniesienie tej regulacji jest uzasadnione strukturalnie.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących wyłączenie sędziego

Problematyka związana z wyłączeniem sędziego jest jedną z trudniejszych, a jednocześnie najważniejszych w związku z zapewnieniem stronom i uczestnikom postępowania cywilnego prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. „Instytucja wyłączenia sędziego na wniosek albo żądanie ma na celu z jednej strony ochronę prawa do sądu, z drugiej zaś interesu wymiaru sprawiedliwości, które w tym wypadku się splatają. Sędzia w postępowaniu sądowym ma pełnić funkcję bezstronnego, niezawisłego i sprawiedliwego arbitra, który zachowuje niezbędną, a zarazem konieczny dystans do stron oraz ich pełnomocników i nie kieruje się osobistymi sympatiami bądź antypatiami. W ten sposób zabezpieczony zostaje interes stron, w szczególności ich prawo do sądu, a także interes wymiaru sprawiedliwości, który zostaje naruszony każdorazowo, kiedy istnieją choćby pozory osobistego zaangażowania sędziego po jednej ze stron.” (Post. SN Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych z 5.10.2022 r I NSK 15/22, Legalis.

Pozytywnie należy ocenić projektowane uchylenie przepisu art. 48¹ k.p.c., ponieważ mógł doprowadzić do zbiorowego wyłączenia wszystkich sędziów sądu, o którym stanowi art. 48¹, bez względu na liczebność stanu osobowego sądu. Skreślenie przepisu art. 48¹ k.p.c. wiąże się z dokonaniem zmiany art. 205¹³ k.p.c., w którym określone zostały kompetencje asystenta sędziego. Konsekwencją uchylenia art. 48¹ k.p.c. jest uchylenie art. 508 § 4 k.p.c. oraz zmianę przepisu art. 54 k.p.c.. Skreślenie przepisu art. 48² k.p.c. uwzględnia postulaty doktryny, że należy z niego zrezygnować, bowiem „W przypadku „małych” sądów rejonowych, w których orzeka tylko kilku czy kilkunastu sędziów, można przyjąć założenie, że wszyscy oni znają się osobiście. Jest jednak wątpliwe, czy taka sama sytuacja odnosi się do sędziów orzekających w dużych sądach wielkomiejskich.” (A. Partyk [w:] O. M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*. Art. 1–505(39). Tom I, LEX/el. 2025, art. 48(1).

Nowelizacja przewiduje także zmianę przepisu art. 49 k.p.c. poprzez nadanie nowego brzmienia § 1 poprzez skreślenie sformułowania „niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48” oraz skreślenie art. 49 § 2 k.p.c., przewidujący aktualnie, że za okoliczność mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności

sądu, nakłanianiu do ugody lub udzielaniu pouczeń. W uzasadnieniu projektu stwierdzono, że *„Rozwiązanie to nie wytrzymuje krytyki, nie ulega bowiem wątpliwości, że przy wyjaśnianiu czynności sądu, nakłanianiu do ugody czy udzielaniu pouczeń może dojść do wyrażenia przez sędziego stanowiska w sposób, który będzie podważać jego bezstronność przy dalszym rozpoznawaniu sprawy. Brak możliwości wyłączenia sędziego od orzekania w tych przypadkach nie ma uzasadnienia i w sposób nieuzasadniony ogranicza prawo strony do tego, by jej sprawa była rozpoznawana przez bezstronny sąd.”* Z tym poglądem nie można się zgodzić, gdyż sędzia zwłaszcza na etapie przygotowania rozprawy powinien mieć możliwość wyjaśnienia argumentów przemawiających za ugodowym zakończeniem sprawy.

W uzasadnieniu analizowanego projektu nowelizacji stwierdzono, że *„Projektowane zmiany zmierzają do zapewnienia, aby przepisy Kodeksu postępowania cywilnego umożliwiły pełną realizację wymagania, aby sprawy cywilne były rozpoznawane przez niezależny i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 19 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, i to także wówczas, gdy strona nie występuje z wnioskiem o wyłączenie sędziego. Celem proponowanych zmian jest ponadto doprecyzowanie obowiązujących regulacji i wyeliminowanie ujawnionych wątpliwości interpretacyjnych.”*

W związku z powyższym zaproponowano zmianę przepisu art. 50 § 3 pkt. 2 k.p.c. poprzez dodanie, że w przypadku złożenia przez stronę (uczestnika) wniosku o wyłączenie sędziego, to nie będzie możliwe wydanie przez takiego sędziego orzeczenia lub zarządzenia kończącego daną sprawę. Pozytywnie należy ocenić proponowaną zmianę, gdyż obecne brzmienie tego przepisu może prowadzić do wniosku, że sędzia, wobec którego złożono wniosek o wyłączenie od prowadzenia sprawy może np. wydać wyrok uchylający zaskarżony wyrok i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania. Nie powinno budzić wątpliwości, że w przypadku złożenia wniosku o wyłączenie sędziego, sędzia nie powinien nie tylko mieć prawa do wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, lecz także orzeczenia kończącego postępowanie w danej instancji lub kończącego postępowanie kasacyjne.

Prawidłowo proponuje się w projekcie wprowadzenie zmiany przepisu art. 51 k.p.c. poprzez dodanie zdania, że *„Zawiadomienie o podstawie wyłączenia sędziego może złożyć także inny członek składu orzekającego.”* Zmiana ta wpisuje się w stanowisko wyrażane przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, że sąd jest obowiązany z urzędu weryfikować, czy ze względu na swój skład spełnia m.in. wymagania bezstronności i niezawisłości, na co zwrócili uwagę także twórcy projektowanej zmiany w uzasadnieniu przywołując m.in. wyroki TSUE z dnia 26 marca 2020 r., C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II (sprawy połączone), Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej i z dnia 1 lipca 2008 r., C-341/06 P i C-342/06 P, Chronopost SA i in. przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich i Republice Francuskiej). Ponadto projektowana zmiana realizuje także postulat wyrażany w orzecznictwie, że zawiadomienie o przyczynie wyłączenia mogą zgłosić także sędziowie pracujący w danym sądzie, mimo że nie zostali wyznaczeni do składu orzekającego (por. uzas. post. SN z 7.9.1994 r., I PO 10/94, OSNAPIUS 1995, Nr 4, poz. 56 oraz z 22.11.2016 r., III SO 7/16, Legalis). Chociaż

można spotkać także nietrafne stanowisko, że skoro „Przepisy KPC regulujące wyłączenie sędziego nie przewidują, by wraz z żądaniem swojego wyłączenia sędzia mógł żądać wyłączenia jakiegokolwiek innego sędziego od rozpoznania jego żądania, a ponadto nie przewidują możliwości żądania przez sędziego wyłączenia ze składu wyznaczonego do rozpoznania sprawy innych jego członków. Jedynie w razie złożenia wniosku przez stronę lub uczestnika sędzia może złożyć stosowne wyjaśnienia i jest to jedyna jego kompetencja w ramach tego postępowania.” (Post. SN z 24.10.2024 r., II CSKP328/22, Legalis). Projektowana zmiana usunie zatem występujące rozbieżności w judykaturze.

W pełni należy zaaprobować powrót do regulacji, że właściwym składem sądu do rozstrzygnięcia w przedmiocie wyłączenia sędziego jest skład trzech sędziów (art. 49 § 1 i art. 52 § 1 k.p.c.). Logiczne i zapewniające sprawne rozpoznanie wniosku o wyłączenie jest także regulacja zawarta w przepisie art. 52 § 2 k.p.c., zgodnie z którą - *Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, chyba że zawiadomił on o podstawie swego wyłączenia. W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie tygodnia od dnia przedstawienia sędziemu akt sprawy, sąd orzeka w przedmiocie wyłączenia bez wyjaśnienia, chyba że uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne.* Jednocześnie ze względów ekonomiki postępowania prawidłowo zostało zaproponowane, aby postanowienie o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy z przyczyn określonych w art. 53¹ k.p.c. sąd mógł wydać także w składzie jednego sędziego.

Natomiast niejasna pod względem redakcyjnym jest zmiana przepisu art. 53¹ § 1 i 2 k.p.c., co może utrudniać jego wykładnię.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących wyłączenie ławników, innych organów i prokuratora

W wyniku nowelizacji przepis art. 54 k.p.c. ma zostać zmieniony poprzez wykreślenie, że przepis art. 481 k.p.c. nie ma zastosowania. Ponadto doprecyzowano, że chodzi o wydanie postanowienia w przedmiocie wyłączenia, co usuwa wszelkie wątpliwości, że chodzi o postanowienie zarówno w przedmiocie uwzględnienia, jak i oddalenia wniosku o wyłączenie. Pozytywnie należy ocenić doprecyzowanie, że w przedmiocie wyłączenia referendarza sądowego sąd orzeka w składzie jednego sędziego.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących kompetencje referendarzy sądowych

Zgodnie z projektowanym przepisem art. 69 § 5 k.p.c. – „Czynności, o których mowa w § 1, 2 i 4, mogą być wykonywane przez referendarza sądowego.”. Proponowaną zmianę należy ocenić pozytywnie. Bez przyznania kompetencji referendarzom sądowym do dokonywania także czynności określonych także w § 2 analizowanego przepisu (tj. zawiadomienia właściwego sądu rejestrowego, jeżeli strona wpisana jest do Krajowego Rejestru Sądowego) ich zakres uprawnień jest niepełny. Ustanowienie kuratora powinno nastąpić sprawnie i szybko skoro strona nie posiada zdolności procesowej, nie ma przedstawiciela ustawowego, jak też dla strony będącej osobą prawną, gdy w jej organie zachodzą braki uniemożliwiające jej

reprezentację, albo dla strony będącej jednostką organizacyjną, o której mowa w art. 64 § 1¹, gdy brak jest osób uprawnionych do jej reprezentowania.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących pełnomocnictwo oraz jego zakres

Według projektowanych zmian do przepisu art. 87 ma zostać dodany § 7 k.p.c., zgodnie z którym w sprawach związanych z ochroną praw własności przemysłowej pełnomocnikiem twórcy projektu wynalazczego może być również przedstawiciel organizacji, do której zadań statutowych należą sprawy popierania własności przemysłowej i udzielania pomocy twórcom projektów wynalazczych. Zmiana ta z pewnością ułatwi dochodzenie roszczeń w tych sprawach.

Projektowane jest także zmiana przepisu art. 87¹ k.p.c. Wskutek wprowadzenia nowelizacji art. 87¹ § 3 k.p.c., konieczne było wprowadzenie nowej jednostki redakcyjnej. Natomiast skutek dodania przepisu art. 87^{1a} k.p.c. konieczne stało się w związku z tym uchylene art. 87² k.p.c.

Aktualna regulacja zawarta w przepisie art. 87² § 4 k.p.c. nie odnosi się do obowiązkowego zastępstwa, lecz do podmiotów mogących pełnić funkcję pełnomocnika w sprawach związanych z ochroną praw własności przemysłowej (art. 87² § 4 k.p.c.), dlatego konieczne było przeniesienie tej regulacji do nowego art. 87 § 7 k.p.c..

Obecna treść przepisu art. 88 w § 2 k.p.c. nie jest prawidłowa, ponieważ umożliwia dokonywanie doręczeń każdej osobie fizycznej, niezależnie od tego czy posiadała zdolność procesową, a przecież dokonuje czynności procesowych, dlatego zmiana w tym zakresie jest konieczna.

Nowela przepisu art. 91 k.p.c. uwzględnia potrzeby praktyki. Z zakresu umocowania pełnomocnika zostały wyłączone czynności dotyczące egzekucji oraz polegające na wniesieniu skargi o wznowienie postępowania oraz udziale w postępowaniu wywołanym jej wniesieniem, chyba że sąd postanowi inaczej. Wprawdzie pozytywnie należy ocenić wyłączenie z zakresu umocowania określonego w art. 91 k.p.c. udziału dotychczasowego pełnomocnika w razie wznowienia postępowania, ale niezrozumiałe jest wymaganie odrębnego umocowania w postępowaniu egzekucyjnym i wiąże się z koniecznością nie tylko jego przedkładania, ale także zbędnego opłacania.

Obecny przepis art. 97 § 1 k.p.c. nie daje pewności, czy sąd dopuści czy nie dopuści pełnomocnika tymczasowo do udziału w zastępstwie strony. Znowelizowany przepis spowoduje, że w przypadku zawodowych pełnomocników sąd dopuści ich do udziału w postępowaniu – na podstawie samego oświadczenia – do dokonywania wszelkich, a nie tylko naglących czynności w imieniu strony, co zagwarantuje stronie zastępowaną przez zawodowych pełnomocników ochronę prawnoprosesową. W związku z tym projektowaną nowelizacją przepisu należy ocenić bardzo pozytywnie.

Projektowaną zmianę przepisu art. 118 § 2 k.p.c. tylko częściowo należy uznać za prawidłową, bo o ile po wielu latach od zakończenia postępowania nie można oczekiwać, że

dany adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę w zakresie wynikającym z art. 91 k.p.c. także w postępowaniu ze skargi o wznowienie tego postępowania, to brak racjonalnych argumentów, aby rezygnować z udziału tego pełnomocnika w postępowaniu egzekucyjnym. Projekt wyłącza bowiem z zakresu umocowania do działania pełnomocnika ustanowionego przez sąd od udziału w czynnościach dotyczących egzekucji. Ponadto określenie „czynności dotyczących egzekucji” jest po pierwsze - wadliwe, gdyż określenie „egzekucja”, która polega na dokonywaniu czynności faktycznych nie odnosi się do czynności związanych z prowadzeniem postępowania „egzekucyjnego”, a po drugie - takie sformułowanie może budzić wątpliwości, czy chodzi także o czynności w postępowaniu klauzulowym lub postępowaniu o wyjawienie majątku. W związku z tym projektowaną zmianę należy ocenić jako wadliwą.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących koszty procesu oraz zwolnienie od kosztów

Zmiana przepisu art. 108 § 1 k.p.c. poprzez dodanie zdania, że *„jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie ma referendarza sądowego, to postanowienie w przedmiocie wyliczenia kosztów obciążających strony wydaje sąd pierwszej instancji”* niewątpliwie eliminuje wątpliwości interpretacyjne, jaki organ orzeka wówczas o kosztach procesu. Natomiast za niecelowe uznać należy usunięcie stwierdzenia, że wyliczenie kosztów procesu pozostawione referendarzowi ma mieć „szczegółowy” charakter. Takie określenie pozwalało na wnoszenie zażalenia, jeżeli takiej szczegółowości nie było.

Niejasny jest cel zmiany przepisu art. 117² § 1 i 2 k.p.c. regulującego skutki ponownego wniesienia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, jeżeli taki uprzednio wniosek został oddalony. Nowela tego przepisu powoduje także zmianę regulacji zawartej w przepisie art. 123 § 1 i 2, który reguluje zagadnienie odmiennego doręczania postanowienia w przedmiocie ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących zagadnienia pism procesowych oraz czynności dyspozycyjnych stron

Projektowana zmiana przepisu art. 126 w § 1 pkt 5 nie jest prawidłowa, gdyż powoduje, że uzasadnienie każdego pisma procesowego (!), a nie tylko pozwu czy wniosku składanego w postępowaniu nieprocesowym będzie stanowiło wymóg formalny. O ile można jeszcze rozważać wprowadzenie tego wymogu w odniesieniu do pozwu, to zupełnie irracjonalne jest odnoszenie tego wymogu do każdego pisma procesowego nawet w sprawach incydentalnych, czy też stosowanego w innych postępowaniach na podstawie przepisu art. 13 § 2 k.p.c. Obecna redakcja przepisu jest bardziej klarowna, gdyż tylko w przypadku, gdy jest to „konieczne” do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia - wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów. Słowo „potrzebne” nie jest adekwatne dla wyjątkowości tego przypadku.

W uzasadnieniu zmiany przepisu art. 127 § 1 k.p.c. stwierdzono, że „Zawarty obecnie w art. 127 § 1 zwrot „wyszczególnić” wymaga zmiany, ponieważ – podobnie jak w niektórych innych przepisach, które także z tej przyczyny podlegają projektowanym zmianom – nie odzwierciedla w sposób prawidłowy intencji ustawodawcy. Zwrot ten proponuje się konsekwentnie zastąpić zwrotem „wskazać”. Analogiczną korektę terminologiczną projektuje się w art. 210 § 2 zdanie drugie i art. 235¹.” Określenie „wskazać” nie wydaje się adekwatne, lecz raczej należałoby zastosować inne określenia, które wskazywaną intencję „ustawodawcy” miałyby odzwierciedlać, jak np. „wymienić”, „opisać”, „sformułować”, „sprecyzować”. Słowo „wskazać” używane jest raczej dla czynności polegającej na «pokazaniu, gdzie się ktoś lub coś znajduje». Należałoby zatem poszukać innego synonimu, niż proponowany w projekcie.

Projekt przewiduje uchylenie przepisu art. 128¹ k.p.c., chociaż uzasadnienie takiej zmiany w żaden sposób nie prowadzi do zrozumienia jej przyczyny, ponieważ z jednej strony stwierdzone zostało, że „Zmiana ta nie podważa potrzeby wprowadzenia w przyszłości rozwiązań, które zmierzają do precyzyjnej strukturyzacji pism procesowych”, a z drugiej, że „Przepis art. 128¹ został jednak wadliwie zredagowany, budzi szereg istotnych wątpliwości praktycznych i nie realizuje oczekiwanych pozytywnych funkcji, stanowiąc utrudnienie dla stron.”, bez podjęcia próby prawidłowej jego redakcji. Uchylenie tego przepisu ze względu na skutki procesowe, jakie wywołuje, wymaga bezwzględnie doprecyzowania, że dotychczasowy przepis ma zastosowanie do czasu zakończenia sprawy w danej instancji.

Projektowana zmiana przepisu art. 139¹ § 1 k.p.c. ma charakter eliminujący wątpliwości interpretacyjne, więc należy ocenić ją pozytywnie.

Głębszej analizy w aspekcie skutków procesowych oraz gwarancji procesowych wymagałaby proponowana zmiana przepisu art. 148¹ k.p.c., zwłaszcza, że jak wynika z uzasadnienia projektu „Zaproponowana zmiana art. 148¹ k.p.c. ma charakter kompleksowy. Proponuje się jednocześnie rezygnację z możliwości sprzeciwienia się przez stronę wyrokowaniu na posiedzeniu niejawnym, przewidzianej obecnie w art. 148¹ § 3 k.p.c. Stanowi to reakcję na ukształtowaną praktykę, zgodnie z którą wnioski o „wysłuchanie na rozprawie” (wcześniej – o przeprowadzenie rozprawy) z reguły składane są w sposób w istocie automatyczny, bez rozważenia rzeczywistej potrzeby wyznaczenia rozprawy, ponieważ uwzględnione są w stosowanych przez zawodowych pełnomocników wzorach pozwów oraz odpowiedzi na pozew. Należy zaś mieć na względzie, że de lege lata złożenie przez choćby jedną ze stron wniosku na podstawie art. 148¹ § 3 k.p.c. wiąże sąd, uniemożliwiając co do zasady rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym. Uchylenie tego przepisu zwiększy zatem możliwości sądów orzekania w pierwszej instancji na posiedzeniach niejawnych.”. Rozpoznawanie spraw na posiedzeniach niejawnych nie powinno być regułą, gdyż sprzeciwia się to zasadzie jawności postępowania, gwarantującej stronie czy uczestnikowi postępowania nieprocesowego prawo do wysłuchania. Zmiana tego przepisu w proponowanej formie może spowodować odwrotny skutek od zamierzonego, tj. usprawnienia prowadzenia postępowań, albowiem może przyczynić się do zwiększenia wpływu środków zaskarżenia, a więc do przesunięcia ciężaru wyjaśniania istoty sprawy na organ II instancji, co z kolei narusza zasadę

dwuinstancyjności. Proponowana zmiana w obecnej wersji nie zasługuje zatem na aprobatę i wymaga głębszej analizy. Orzeczenie może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym w przypadku uznania powództwa, a nawet przyznania faktów (czego w projekcie nie uwzględniono), jak również brak legitymacji procesowej. Natomiast w żadnym razie nie powinno być wydane orzeczenie bez uprzedniego wysłuchania na rozprawie stron w sytuacjach, które zostały wyszczególnione w projektowanym przepisie, a mianowicie: *fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne; fakty, które sąd bierze pod uwagę, nie pozwalają na uwzględnienie żądania*; Te przypadki wymagają bowiem jednoznacznego potwierdzenia przez sąd na rozprawie. Projektowany § 2 nowelizowanego przepisu spowoduje, że strony w pismach przygotowawczych będą kwestionować wszystkie fakty, co spowoduje, że nie będą bezsporne. Wbrew zatem argumentom zawartym w uzasadnieniu projektu „*U podstaw projektu stoi założenie o konieczności wzmocnienia jawności postępowania przed sądem pierwszej instancji, co oddaje projektowana treść art. 148¹.*”, to skutek zmiany tego przepisu jest odmienny, a więc projektowana zmiana nie zasługuje na aprobatę.

Wobec projektowanej zmiany art. 149 w § 2 zdanie trzecie nie zgłaszamy zastrzeżeń, jak też do argumentacji związanej z wprowadzeniem tej zmiany. Podobnie należy zaakceptować zmiany przepisu art. 163 w § 1 zdanie pierwsze k.p.c. polegająca na podwyższeniu wysokości grzywny do dziesięciu tysięcy złotych oraz przepisu art. 182 w § 1 pkt 1 i 2, gdyż terminy określone w obowiązującym przepisie są zbyt krótkie.

Projekt przewiduje uchylenie przepisu art. 186¹ k.p.c. zgodnie z którym - *Pismo, które zostało wniesione jako pozew, a z którego nie wynika żądanie rozstrzygnięcia sporu o charakterze sprawy cywilnej, przewodniczący zwraca wnoszącemu bez żadnych dalszych czynności, chyba że wyjątkowe okoliczności uzasadniają nadanie mu biegu*. Uchylenie przedmiotowego przepisu powoduje, że przywrócona zostanie konieczność ustalenia przestanki procesowej i zbadania, czy dana sprawa ma charakter sprawy cywilnej, a więc czy dopuszczalna jest droga sądowa, a w przypadku braku takich przestanek - odrzucenie pozwu. A zatem propozycję uchylenia przedmiotowego przepisu należy ocenić pozytywnie, choć argumenty do jego uchylenia w żaden sposób nie wyjaśniają podstaw.

Jedną z bardzo istotnych zmian, wprowadzanych projektowaną nowelizacją, jest zmiana przepisu art. 193 k.p.c., ponieważ ingeruje w sferę czynności dyspozycyjnych strony inicjującej postępowanie cywilne. W uzasadnieniu projektu stwierdzono, że obecnie zmiana przedmiotowa powództwa „*(...) nie jest w żadnym przypadku zależna od zgody sądu, który nie może przeciwstawić się zmianie powództwa, chociażby prowadziła do daleko idącej zwłoki w postępowaniu, a nawet miała instrumentalny charakter (art. 193 § 1).*”. Argumentacja odwołująca się do możliwości ingerencji sądu w podstawową zasadę dyspozycyjności stron podważa ich uprawnienie do dokonywania przekształceń podmiotowych i przedmiotowych powództwa przez podmiot inicjujący postępowanie. Tego rodzaju regulacja godzi w zasadę dyspozycyjności, przyznając prymat zasady inkwizycyjności, co nie jest prawidłowym rozwiązaniem. Argumenty zawarte w uzasadnieniu projektu dotyczące sprawności postępowania w żaden sposób nie uzasadniają ograniczania zasady dyspozycyjności stron.

Wprowadzenie tak radykalnej zmiany, jaka jest proponowana, powinna być poprzedzona wcześniejszą głębszą analizą oraz szeroką dyskusją na ten temat. Wobec nieprzekonującej argumentacji dotyczącej zmiany przepisu art. 193 § 1 i 2 k.p.c., wprowadzającego znaczne ograniczenia w zakresie dopuszczalności zmiany powództwa, należy zrezygnować z proponowanej zmiany. Zbyt dużym ryzykiem z punktu widzenia przedawnienia roszczenia jest uzależnienie dopuszczalności rozszerzenia powództwa od nieprzewidywalnej decyzji sądu, a to zostało zawarte w uzasadnieniu projektu jako rzekomy atut, ponieważ stwierdzono, że *„sąd będzie miał możliwość uznania przedmiotowej zmiany powództwa za niedopuszczalną, jeżeli zmiana polega na wystąpieniu z nowym roszczeniem zamiast lub obok pierwotnego, a nowe roszczenie nie pozostaje w związku z dotychczasowym, jak również, gdy ze względu na zakres lub czas dokonania przedmiotowej zmiany powództwa (niezależnie od jej charakteru i zakresu)”*. Sprawność prowadzenia postępowania stanowi wyłącznie postulat, który w żadnym wypadku nie może pozostawać w sprzeczności z naczelną zasadą dyspozycyjności stron postępowania, bowiem ogranicza to dochodzenie praw wynikających z przepisów prawa materialnego, co przy wprowadzaniu projektowanej zmiany zostało zupełnie pominięte. Przekazywanie zaś zmienionego powództwa do rozpoznania innemu sadowi w żaden sposób nie wpływa na ekonomikę postępowania, a wręcz przeciwnie, powoduje spory dotyczące właściwości sądu.

Podobne wątpliwości należy zgłosić wobec projektowanej nowelizacji przepisu art. 194 poprzez uchylenie § 1 i 2, 196 oraz zmianę art. 198 k.p.c., które regulują dopuszczalność przekształceń podmiotowych, a ich zmiana ma doprowadzić do usprawnienia postępowania. Jak wynika z uzasadnienia projektu zmiany te są wprowadzane ze względu na *„ (...) zarówno usprawnienie postępowania, jak i zerwanie z tradycją opartą na socjalistycznym modelu procesu cywilnego, który dopuszczał w nadzwyczaj szerokim zakresie korygowanie kręgu podmiotów zaangażowanych w już toczący się proces cywilny. Przepisy te nie mają odpowiedników w systemach prawnych państw o podobnej kulturze prawnej, a ich geneza nawiązuje do wzorców właściwych poprzedniemu ustrojowi społeczno-gospodarczemu.”*. Wprowadzane zmiany mają charakter systemowych, co wymaga przeprowadzenia analizy jak wpłynie tego rodzaju zmiana na już prowadzone postępowania, a nie wyłącznie stwierdzenia, że *„Uchylenie art. art. 194 § 1 i 2 oraz art. 196 k.p.c. wyeliminuje te trudności, a przy tym usunie z polskiemu systemu prawnego uregulowania stanowiące relikty tzw. procesu socjalistycznego.”*. Konsekwencją proponowanego w projekcie uchylenia przepisów art. 194 § 1-2 oraz art. 195 k.p.c. jest także nowelizacja art. 391 § 1, czy art. 458⁸ § 2, art. 493 § 3 pkt 1 k.p.c.. Wydaje się, że „usprawni” to toczący się proces przez oddalenie powództwa z braku legitymacji procesowej, ale wygeneruje następne postępowania.

Wskutek nowelizacji dokonanej w 2019 r., w przepisie art. 203¹ § 1 i 2 k.p.c. wprowadzono istotne ograniczenia w zakresie podnoszenia przez pozwanego zarzutu potrącenia, tj. podstaw tego zarzutu oraz terminu do jego podniesienia, które pozostawały w sprzeczności z podstawami wygaśnięcia zobowiązań określonymi przez przepisy prawa materialnego. Pozytywnie zatem należy ocenić uchylenie § 1 i 2 w art. 203¹ k.p.c. oraz zmianę § 3 tego przepisu. Wprowadzone zmiany pozwolą na prawidłowe korzystanie z zarzutu potrącenia przed sądem

pierwszej instancji, poprzez uchylenie przedmiotowych ograniczeń i sztywnej bariery czasowej warunkującej skuteczne podniesienie zarzutu potrącenia.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących organizację postępowania i koncentrację materiału procesowego

Przepisy regulujące organizację postępowania i koncentrację materiału procesowego, chociaż w założeniach miały usprawnić przebieg postępowania rozpoznawczego, to w praktyce sądy stosunkowo rzadko korzystają z tej regulacji, co jest sprzeczne z treścią przepisu art. 205⁴ § 3 k.p.c. Pozytywnie należy ocenić zmianę przepisu art. 205¹ § 1 k.p.c. poprzez wydłużenie terminu złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż miesiąc. Z kolei usprawnieniu postępowania służy wprowadzenie zmiany, polegającej na możliwości zobowiązania przez przewodniczącego do wyjaśnienia okoliczności lub zagadnień wstępnych. Wprowadzenie regulacji polegającej na dodaniu przepisu art. 205^{2a} k.p.c. oraz uchyleniu art. 205⁴ § 3 k.p.c. spowoduje, że w ten sposób w ogóle nie będą wyznaczane posiedzenia w celu przygotowania rozprawy, skoro do tej pory, mimo obligatoryjności, sędziowie nie stosowali tych przepisów. W uzasadnieniu projektu także stwierdzono, że „Regulacja ta ma znaczenie instruktywne dla sądu”. Projektowana zmiana wychodzi naprzeciw oczekiwaniom sędziów, ale nie wydaje się korzystna, bowiem praktyka potwierdza, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego pozwalało na ustalenie istoty sporu jeszcze na wstępnym etapie postępowania cywilnego. Zamiast tej regulacji należałoby raczej wprowadzić przepis, który nakładał bezwzględny obowiązek przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, chyba że obie strony złożą oświadczenie, że z tego rezygnują. Pozostałe zmiany przepisów odnoszące się do przebiegu posiedzenia w celu przygotowania rozprawy mają swoje racjonalne podstawy i rozwiązują wiele praktycznych wątpliwości, jakie wywołuje obecna regulacja prawna.

Podobnie pozytywnie należy ocenić dodanie przepisu art. 205¹³ k.p.c. przyznający uprawnienia asystentowi sędziego do dokonywania czynności przewodniczącego, z wyjątkiem zarządzenia o zwrocie pisma procesowego, w tym pozwu. Zwłaszcza, że w każdym przypadku przewodniczący może zarządzeniem uchylić lub zmienić zarządzenie asystenta.

Rozwiązaniem służącym usprawnieniu prowadzenia postępowania jest także regulacja związana ze zmianą przepisu art. 224 w § 3 k.p.c., zgodnie z którą w przypadku, gdy sąd zamierza zamknąć rozprawę na posiedzeniu niejawnym, to należy uprzedzić strony i wyznaczyć co najmniej dwutygodniowy termin do złożenia pism przygotowawczych, oznaczając w miarę potrzeby porządek ich złożenia.

Pozytywnie należy ocenić zmianę przepisu art. 263¹ k.p.c. stanowiącego, że w razie odstąpienia od przesłuchania zdalnego, sąd wzywa świadka do stawienia na sali sądowej, podobnie jak w przypadku świadka, który złożył zeznanie na piśmie, jeżeli sąd uzna to za potrzebne do wyjaśnienia okoliczności stanowiących przedmiot zeznań (art. 271¹ k.p.c.).

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących zasady orzekania

Dodanie przepisu art. 318¹ k.p.c. powiązane jest ze zmianą przepisu art. 203¹ k.p.c., w sytuacji kiedy, zdaniem sądu, zasadność zarzutu potrącenia budzi wątpliwości (chodzi tu o możliwość tj. „*możliwości wydania wyroku rozstrzygającego o żądaniu pozwu z zastrzeżeniem rozstrzygnięcia zarzutu potrącenia, wzorowanej na niemieckiej koncepcji wyroku z zastrzeżeniem (Vorbehaltsurteil)*”. W uzasadnieniu projektu niewiele miejsca zostało poświęcone zagadnieniu wydania wyroku w zastrzeżeniu. Konstrukcja ta jest bardzo złożona, gdy sąd uchylając wyrok z zastrzeżeniem i oddalając powództwo w całości lub w części, skoro dopiero na wniosek pozwanego orzeka o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia. Powyższe rozwiązanie może powodować mnożenie postępowań, bo przewidziano możliwość dochodzenia w osobnym procesie naprawienia szkody poniesionej wskutek wykonania wyroku. Zmiany powyższe wiążą się także ze zmianą przepisu art. 366 poprzez dodanie § 2, że w przypadku gdy sąd rozpoznał zarzut potrącenia, to wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej także co do rozstrzygnięcia w przedmiocie wierzytelności wzajemnej stanowiącej podstawę zarzutu potrącenia, jednak tylko do wysokości wierzytelności dochodzonej przez powoda.

Pozytywnie należy ocenić zmianę przepisu art. 326 § 1 k.p.c. poprzez wprowadzenie jednego, maksymalnie miesięcznego terminu, na jaki będzie mogło zostać odroczone ogłoszenie wyroku, jak również przepisu art. 329 k.p.c. i rezygnację z możliwości wydłużania terminu do sporządzenia uzasadnienia.

Prawidłowym rozwiązaniem jest także uchylenie przepisu art. 350¹ i art. 410¹, gdyż ich wprowadzenie z perspektywy czasu należy ocenić jako zbędne. Projektowana zmiana przepisu art. 357 § 2 k.p.c. eliminuje wszystkie wątpliwości interpretacyjne, a trafna jest zatem jednoznaczna regulacja, że w przypadku, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, to postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem.

Projekt przywraca regułę, że skład orzekający będzie trzyosobowy w postępowaniu apelacyjnym (projektowany art. 367¹ § 1 zdanie pierwsze), jak również zażaleniowym (projektowany art. 397 § 1 zdanie pierwsze), w tym w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym (art. 394¹ § 3). Rozwiązanie to przywraca oczekiwany w demokratycznym państwie prawa standard rzetelności w aspekcie sposobu rozpoznawania środków zaskarżenia.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących środki zaskarżenia

Projekt przewiduje zmianę art. 369 § 1 k.p.c. poprzez wydłużenie terminu do złożenia apelacji do miesiąca. Zmiana ta jest funkcjonalnie powiązana z wydłużeniem terminu do złożenia odpowiedzi na apelację.

Natomiast wątpliwości może budzić treść dodawanego § 2 do art. 383 k.p.c. i ograniczanie dopuszczalności rozpoznania zarzut potrącenia z pominięciem regulacji wynikających z przepisów prawa materialnego, a zwłaszcza uzależnienie jego rozpoznania od zezwolenia sądu.

Pozytywnie należy ocenić zmianę przepisu art. 386 § 5 poprzez powrót do regulacji, że w wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie, bowiem obecna regulacja podważa niezawisłość sędziowską poprzez nakazanie rozpoznania sprawy stosownie do dyrektyw sądu apelacyjnego.

Na aprobatę zasługuje także dodanie przepisu (art. 390 § 1¹ k.p.c.) regulujący dopuszczalność wyznaczenia przez Sąd Najwyższy posiedzenia jawnego, a także umożliwienie temu Sądowi ogłoszenia uchwały na odrębnym posiedzeniu, odbywającym się po upływie określonego czasu od zamknięcia posiedzenia przeznaczonego na prezentację stanowisk stron.

Pozytywnie należy ocenić ograniczenie przypadków wnoszenia zażaleń poziomych oraz wydłużenie terminu na wnoszenie zażaleń do dwóch tygodni. Projekt przewiduje również wydłużenie terminów do wnoszenia pism procesowych, obejmujące m.in., termin do złożenia odpowiedzi na pozew (wg projektu ma wynosić minimum miesiąc, a nie jak obecnie dwa tygodnie), termin do złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty (wg projektu ma wynosić miesiąc, a nie jak obecnie dwa tygodnie), termin do wniesienia apelacji lub odpowiedzi na nią ma wynosić miesiąc (a nie jak obecnie dwa tygodnie, a w niektórych przypadkach trzy tygodnie). Wskutek projektowanych zmian dojdzie do dwukrotnego wydłużenia obecnie obowiązujących terminów, z wyłączeniem terminu wniesienia skargi kasacyjnej, a właśnie ten termin jest niezwykle krótki w stosunku do nakładu pracy związanego z opracowaniem i wniesieniem tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

Wobec wyeliminowania zażaleń poziomych, usunięcie przepisu art. 394 § 4 k.p.c. stało się niezbędne.

W noweli przyjęto, że w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem: 1) postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c., te bowiem mogą zostać zaskarżone skargą kasacyjną (postanowienie o odrzuceniu pozwu oraz umorzeniu postępowania, o ile zostały wydane przez sąd II instancji), a także 2) postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Nowa regulacja może przyczynić się do sporów, jakie rodzaje postanowień należy zaliczyć do postanowień kończących postępowanie. Przyjęcie w noweli, że postanowienie zaskarżalne wydane przez sąd na posiedzeniu niejawnym będzie uzasadniane z urzędu usuwa, co do zasady, ten istotny problem.

Zmiana polegająca na uzupełnieniu zakresu zaskarżania o prawo do zaskarżenia zażaleniem wynagrodzenia kuratora ustanowionego dla strony przez sąd prawidłowo został uzupełniony, skoro prawo do zaskarżenia zażaleniem wynagrodzenia dotyczyło: wynagrodzenia biegłego, mediatora oraz dotyczyło należności świadka, to oczywiste było objęcia tym zakresem również wynagrodzenia kuratora ustanowionego dla strony przez sąd.

Oczekiwania praktyki wykazywały potrzebę szerszego ujęcia zażalenia wniesionego jedynie w celu przedłużenia postępowania jako formy nadużycia prawa procesowego.

Znowelizowany przepis art. 394³ k.p.c. zachowuje skutek procesowy „pozostawienia zażalenia w aktach bez dalszej czynności”. Projektowane rozwiązanie należy ocenić pozytywnie, gdyż złożenie zażalenia służącego wyłącznie przewlekaniu postępowania nie może skutkować wydaniem jakiegokolwiek orzeczenia, ponieważ podmiot nadużywający prawa procesowego takie orzeczenie i tak by zaskarżył. Konsekwencją nadużycia prawa procesowego z wykorzystaniem zażalenia służącego przewlekaniu postępowania będzie pozostawienie zażalenia bez dalszej czynności, a aktywność sądu będzie dotyczyła jedynie poinformowania o zajętych stanowisku.

W projektowanej zmianie proponuje się uchylenie przepisu art. 395 § 1¹ k.p.c., a dotychczasowa regulacja została przeniesiona do przepisu art. 395 § 1 k.p.c. W powyższy sposób jednym uregulowaniem objęto zagadnienie:

- 1) doręczenia odpisu postanowienia stronie przeciwnej (z wyjątkami od tej reguły),
- 2) podziału ról w postępowaniu międzyinstancyjnym pomiędzy sądami pierwszej i drugiej instancji w zakresie badania zażalenia oraz
- 3) kwestie dotyczące odpowiedzi na zażalenie i terminu jej wniesienia.

Należy także zaaprobować rozwiązanie według którego jednoosobowo sąd orzeka w przedmiocie umorzenia postępowania po uprzednim skutecznym cofnięciu pozwu. Natomiast nie wydaje się natomiast prawidłowe utrzymanie jednoosobowego składu sądu w przypadku odrzucenia pozwu.

Proponuje się powrót do kolegialnych składów orzeczniczych w postępowaniach odwoławczych: apelacyjnym i zażaleniowym. Z tym jednak zastrzeżeniem, że w przypadku cofnięcia zażalenia zasadnie przyjęto w noweli odstępstwo od tej reguły. Postanowienie w przedmiocie umorzenia postępowania wywołanego wniesieniem zażalenia jest wydawane w składzie jednoosobowym.

Kwestia przypadków nadużycia prawa procesowego może dotyczyć również skargi kasacyjnej wniesionej w sprawie, w której uprzednio powództwo oddalono na podstawie art. 191¹.k.p.c. Taką skargę pozostawia w aktach sprawy bez dalszych czynności. Orzeka w tym przedmiocie skład jednoosobowy sądu. Katalog „sankcji za nadużycie prawa procesowego” uwzględnia zatem i ww. przypadek.

Charakter porządkujący ma zmiana przepisu art. 398⁴ § 3 k.p.c. Skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a w sprawach o prawa majątkowe powinna zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia, więc należało doprecyzować, że do skargi kasacyjnej dołącza się także dwa jej odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego oraz dla Prokuratora Generalnego, chyba że sam wniósł skargę.

Pozytywnie należy ocenić nowelizację przepisu art. 398⁷ § 1 k.p.c., ponieważ termin miesięczny na zgłoszenie odpowiedzi na skargę kasacyjną nie koreluje z terminem wniesienia skargi kasacyjnej, który wynosi dwa miesiące.

Spójne będzie dodanie w art. 398¹¹ § 5 k.p.c., który w sposób analogiczny do konstrukcji przyjętej w projektowanym art. 390 § 1¹ będzie regulował sposób ogłaszania orzeczenia Sądu Najwyższego kończącego postępowania kasacyjne, jeżeli skarga została rozpoznana na rozprawie. Prawidłowo także zaproponowano zmianę art. 398¹² k.p.c. poprzez uzupełnienie przewidzianych w art. 398¹¹ podstaw pozwalających na zawieszenie postępowania kasacyjnego o podstawę przewidzianą w art. 177 § 3¹k.p.c.

Z kolei zmiana przepisu art. 398²¹ k.p.c. jest powiązana z konsekwencją wprowadzenia w art. 871 ogólnej regulacji dotyczącej obowiązkowego zastępstwa stron przez adwokatów lub radców prawnych.

W projekcie zaproponowano także nową redakcję przepisu art. 398²² k.p.c. poprzez jednoznaczne stwierdzenie, że w przypadku, gdy orzeczenie wydał referendarz sądowy w sądzie drugiej instancji, skarga służy także przypadkach, w których na postanowienie sądu pierwszej instancji służyłoby zażalenie. Regulacja taka eliminuje wątpliwości interpretacyjne czy zaskarżalne są postanowienia referendarza sądowego wydawane w sądzie drugiej instancji. Zmiana § 5 także wyklucza wątpliwości interpretacyjne poprzez doprecyzowanie, że w sytuacji, gdy orzeczenie wydał referendarz sądowy w sądzie apelacyjnym, zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje sąd apelacyjny w innym składzie.

Nowelizacja art. 398²³ § 1¹ k.p.c. wynika z braku podstaw do wprowadzania różnicowania w zakresie sposobu uzasadniania takich samych postanowień wydawanych przez referendarza sądowego oraz przez sąd.

Należy zaaprobować nowelizację art. 410¹ k.p.c., jak stwierdzono w uzasadnieniu projektu, stanowiący przykład „*niewłaściwej metody regulacji zmierzającej do określania w kazuistyczny sposób konsekwencji każdej potencjalnie możliwej czynności strony, której dokonanie mogłoby stanowić przejaw nadużycia prawa procesowego.*”.

Nowelizowany przepis art. 424⁶ § 3 k.p.c. zasadnie rezygnuje wymienienia jako podstawy odrzucenia skargi wniesionej z naruszeniem przepisów o obowiązkowym zastępstwie pozostaje złożenie jej z naruszeniem przepisów o obowiązkowym zastępstwie, tj. art. 87¹ § 1. Skarga ta będzie bowiem niedopuszczalna, ale podstawą jej odrzucenia będzie niedopuszczalność tego środka prawnego „z innych przyczyn”, w czym mieści się m.in. brak zdolności postulacyjnej skarżącego.

Pozytywnie należy także ocenić dodanie art. 438¹ k.p.c. możliwość odstąpienia przez przewodniczącego od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, jeżeli poweźmie wątpliwość, czy w posiedzeniu odbywającym się przy drzwiach zamkniętych nie uczestniczą osoby nieuprawnione lub strona sprzeciwia się rozpoznaniu sprawy w ramach posiedzenia zdalnego.

Uchylenie art. 446¹ k.p.c. oraz zamiana art. 451 k.p.c. powiązane są z przywróceniem zasady orzekania przez sąd w postępowaniu apelacyjnym w składzie kolegiальnym.

Zmiana art. 458⁵ k.p.c. doprecyzowuje, że jeżeli doszło do wydania nakazu zapłaty, to wszystkie twierdzenia i dowody pozwany powinien powołać w zarzutach albo sprzeciwie, co przyczyni się do koncentracji materiału dowodowego.

Natomiast zmiana art. 458⁸ § 2 k.p.c. jest powiązana z uchyleniem projektowanego art. 194 § 1-2 oraz art. 196. W związku z proponowanym uchyleniem art. 194 § 1 zaproponowano także usunięcie zmianę art. 477 k.p.c.

Powiązane są zmiany art. 479^{30c} § 1 e regulacji przewidującej zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie zatwierdzenia ugody, konieczna jest zmiana treści art. 479^{30f} k.p.c.

Projektowana zmiana polegająca na uchyleniu: art. 479^{34a}, art. 479^{55a}, art. 479^{66b}, art. 479^{77b}, art. 479^{87a} i art. 479⁹⁰ § 3 k.p.c. stanowią konsekwencję zasady orzekania przez sąd w postępowaniu apelacyjnym w składzie kolegiальnym. Podobnie spójne były zmiany art. 479⁴⁷ § 1, art. 479⁵², art. 479⁵⁸ § 1, art. 479⁶³, art. 479⁶⁹ § 1, art. 479⁷⁴, art. 479⁸⁰ § 1, art. 479⁸⁵, które precyzują tryb związany z noszeniem odwołań oraz wskazania, że na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Natomiast nie wydaje się właściwe pozostawienie regulacji zawartej w art. 480² § 2 k.p.c., że termin na wniesienie środka zaskarżenia wynosić powinien miesiąc od dnia doręczenia nakazu zapłaty, jeżeli doręczenie pozwanemu ma mieć miejsce w kraju. Zastosowanie miesięcznego terminu jest racjonalne tylko w przypadku, gdy doręczenia ma miejsce w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej. Natomiast projektowana zmiana art. 493 § 3 k.p.c. jest konsekwencją projektowanego uchylenia art. 194 § 1-2 i art. 196 (uwagi co do celowości tych zmian zamieszczono powyżej).

Dodanie art. 505¹ § 2¹ k.p.c. natomiast wyeliminuje te rozbieżności przez jednoznaczne rozstrzygnięcie eliminujące sprawy o alimenty z kręgu spraw podlegających postępowaniu uproszczonemu.

W przepisie art. 505^{1a} k.p.c. zasadnie przewidziano, że w postępowaniu uproszczonym sąd może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym każdą sprawę, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Pozostałe zmiany dotyczące postępowania uproszczonego w zakresie wprowadzenia regulacji, że zmiana powództwa jest niedopuszczalna, a także przyjęcie, że przepisów art. 75-85 oraz art. 194 § 3, 195 i art. 198 k.p.c. nie stosuje się mogą budzić opisane powyżej wątpliwości. Proponowana nowelizacja art. 505¹² k.p.c. poprzez dodanie § 4 nie rozwiązuje wątpliwości czy przepis art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma zastosowanie, jeśli sprawa zostanie skierowana do postępowania zwykłego.

Zmiana art. 505¹⁶ k.p.c. polega na rezygnacji ze wskazywania czynności, których w europejskim postępowaniu nakazowym może dokonywać referendarz sądowy (art. 505¹⁵ § 2 i 3 k.p.c.) i wprowadzeniu ogólnej reguły pozwalającej na dokonywanie w tym postępowaniu

czynności przez referendarzy sądowych, co pozostaje z uprawnieniami przysługującymi referendarzom sądowym w postępowaniu upominawczym (art. 480⁴ § 2 k.p.c.).

Nie zgłaszamy uwag do zmienionego przepisu art. 505²⁷ § 1 k.p.c., który wprowadza rozszerzenie katalogu przepisów o postępowaniu uproszczonym, które stosuje się w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń, a mianowicie przepisy art. 505⁹, art. 505¹² § 1-1¹, 3 i 4, art. 505¹³ i art. 505¹³a § 1 k.p.c.

Uchylenie art. 505²⁹ § 2 i 3 k.p.c. jest konsekwencją zmian przepisów o ogólnym charakterze, że „podlegające zaskarżeniu, wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia i zarządzenia podlegają uzasadnieniu z urzędu, a termin do wniesienia zażalenia liczy się od doręczenia postanowienia (zarządzenia) z uzasadnieniem, to zbędne jest powtarzanie norm o takiej samej treści w przepisie szczególnym” (jak stwierdzono w uzasadnieniu projektu).

Zmiana art. 508 k.p.c., polegająca na uchyleniu § 4, powiązana jest z projektowanym uchyleniem art. 48¹ k.p.c.

Z kolei projektowane uchylenie art. 515 k.p.c. pozostaje w związku z projektowanymi zmianami dotyczącymi zeznań świadka składanych na piśmie, co wydaje się racjonalnie uzasadnione. Porządkujące są zmiany w art. 518¹, jak również art. 518² k.p.c..

Zmiany art. 544 § 1 k.p.c. oraz uchylenia art. 560 § 3 k.p.c. dotyczą zagadnienia składu sądu w sprawach o ubezwłasnowolnienie.

Pozytywnie także należy ocenić zmiany polegające na dodaniu art. 569² i art. 569³, jak też art. 578² oraz art. 598² k.p.c.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących postępowania zabezpieczającego

Na aprobatę zasługuje zmiana polegająca na uchyleniu art. 730¹ § 1¹ k.p.c. jako zbędnego i powiązanego z nim art. 736 § 5 k.p.c.. Trafna jest argumentacja o potrzebie uchylenia art. 730¹ § 2¹ k.p.c. i potraktowanie tych spraw analogicznie jak w przypadku świadczeń alimentacyjnych, poprzez dodanie przepisu art. 753¹a k.p.c. oraz uchylenie przepisu art. 735¹ k.p.c.

Niewątpliwie korzystną zmianą jest powrót do brzmienia przepisu art. 735 § 2 k.p.c. sprzed zmiany w 2019 r. i przywrócenie regulacji, że w sprawie, którą rozpoznaje sąd w składzie trzyosobowym, w przypadku niecierpiącym zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego.

Zmiana przepisu art. 740 § 1 i 2 k.p.c. powoduje usunięcie wątpliwości interpretacyjnych przy jednoczesnym utrzymaniu reguły, zgodnie z którą doręczenia odpisu orzeczenia obowiązanemu w przypadkach określonych w art. 740 § 1 dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia przy jednoczesnym doprecyzowaniu treści art. 740 § 2 k.p.c. przez wskazanie, że podmiotem, który w wypadkach objętych § 1 nie doręcza obowiązanemu zażalenia uprawnionego ani postanowienia sądu drugiej instancji, jest sąd.

Zmiana przepisu art. 741 § 1 i 2 k.p.c. stanowi powrót do stanu prawnego istniejącego przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. oraz powiązanego z tym przepisem art. 755⁵ § 4 k.p.c..

Z kolei zmiana art. 755 k.p.c. polegająca na uchyleniu § 2³ umożliwi sądom dokonywać adekwatnej do konkretnego stanu faktycznego oceny wniosków o zabezpieczenie poprzez uwzględnianie tzw. przesłanki pilności przy okazji weryfikacji interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia. Podobnie zasadne jest uchylenie art. 755¹ k.p.c., ponieważ zawarte tam rozwiązanie jest konstrukcyjnie wadliwe i nie przystaje do specyfiki postępowań zabezpieczających w sprawach o zwalczanie nieuczciwej konkurencji.

Proponowana zmiana art. 756² § 1 k.p.c. poprzez dodania zdania drugiego łagodzi skutki zastosowania sumy pieniężnej wobec obowiązane.

Naprzeciw oczekiwaniom wyrażanym w doktrynie jest także zmiana przepisu art. 759 § 2 oraz uchyleniem § 3 k.p.c.

Analiza projektowanych zmian przepisów regulujących postępowanie egzekucyjne

Pozytywną zmianą jest także nowelizacja przepisu art. 762 § 1 k.p.c. poprzez zniesienie granicy wysokości grzywny celem przymuszenia do udzielania organowi egzekucyjnemu wyjaśnień lub informacji przewidzianych w art. 761 k.p.c. podobnie jak w przypadku art. 764 k.p.c. oraz zwiększenia wysokości grzywny w art. 886 w § 1 k.p.c.

Ze względu jednak na to, że w projekcie proponuje się zmianę zasad sporządzania uzasadnień postanowień zapadłych na posiedzeniu niejawnym m.in. przez uchylenie art. 357 § 2¹ k.p.c., to także należało uchylić art. 766¹ § 1 k.p.c.

Uchylenie w art. 767 § 6 k.p.c. znów spowoduje, że koszty wadliwych czynności organu egzekucyjnego będzie ponosić strona.

Zmiana przepisu art. 767³a § 2 i 3 k.p.c. jest konieczna, bowiem, jak słusznie zauważono w uzasadnieniu projektu nowelizacji: „*Od 1 lipca 2023 roku w przepisie tym znalazło się bowiem nieprawidłowe odesłanie do art. 398²² § 4 jako podstawy prawnej wydania przez referendarza sądowego postanowienia w trybie autokontroli własnego orzeczenia wydanego w postępowaniu egzekucyjnym.*”

Zasadnie wprowadza się zmianę polegającą na uchyleniu w art. 767⁴ § 1¹-1⁴, które są związane z tzw. zażaleniem „poziomym”.

Na aprobatę zasługuje uchylenie przepisów art. 782¹ § 1 pkt 2 i § 2, a także art. 797 § 1¹ oraz art. 804 § 2 i 825 pkt 1¹ k.p.c., wprowadzone ustawą nowelizującą z 2019 r., jakie konieczność badania przez sąd w postępowaniu klauzulowym, a także przez organ egzekucyjny, czy roszczenie objęte tytułem egzekucyjnym (i odpowiednio – tytułem wykonawczym) uległo przedawnieniu.

Długo oczekiwaną zmianą jest propozycja uchylenia art. 800¹ oraz art. 804² § 2 i 3, jak też proponowana zmiana w art. 840 w § 1 pkt 2 k.p.c., jako sprzecznych z istotą prowadzenia postępowania egzekucyjnego.

Pozytywnie należy ocenić zmiany art. 845, która może ułatwić podejmowanie czynności egzekucyjnych.

Z kolei projektowane zmiany art. 879² § 1 i 2, art. 879³, art. 879⁵ § 1 i 4, art. 879⁶ § 1¹, 2 i 2², art. 986⁵ § 1 i 2, art. 986⁷ § 1¹ i 2, 943 k.p.c. dotyczą zagadnień związanych z prowadzeniem elektronicznej licytacji ruchomości i nieruchomości. Projektowane zmiany zmierzają do usprawnienia prowadzenia licytacji poprzez przyznanie priorytetu licytacji elektronicznej.

Zmiana art. 886 w § 1 k.p.c. wiąże się z podwyższeniem wysokości grzywny, co jest zrozumiałe.

W pełni należy zaaprobować zmiany art. 1049, art. 1050, art. 1052 k.p.c. dotyczących prowadzenia egzekucji w przypadku czynności niezastępowalnych.

Uwagi dotyczące zmian niektórych innych ustaw

Pozytywnie należy ocenić zmiany wprowadzone w ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 614, 1085, 1170 i 1172, dalej w skrócie określanej jako p.u.) polegające na uchyleniu art. 33 ust. 1a p.u., ponieważ postępowanie upadłościowe jest jednym z rodzajów postępowania cywilnego. Należy dostosować przepisy zawarte w ustawie prawo upadłościowe do reguł, które będą obowiązywać w postępowaniu cywilnym w zakresie jednoznacznego potwierdzenia jako zasady dewolutywności zażalenia. Uchylany przepis stanowi bowiem, że zażalenia na postanowienia sądu rozpoznaje sąd w innym składzie z wyjątkiem zażeń na postanowienia kończące postępowanie w sprawie oraz wymienionych w nim enumeratywnie, które rozpoznaje sąd drugiej instancji w składzie trzech sędziów zawodowych. Z podobnych przyczyn projektowane jest uchylenie przepisu art. 222 ust. 1a p.u., jak również zmiana art. 393 ust. 5 p.u., a także art. 401 ust. 2 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.).

W ustawie z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. z 2018 r., poz. 1914) w art. 52 wskutek dodania ust. 8 wyłączono dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej od orzeczenia sądu drugiej instancji w sprawach o opublikowanie sprostowania prasowego, pozbawienie nadzwyczajnego środka zaskarżenia w tych sprawach może budzić wątpliwości.

Projektowana zmiana w ustawie z dnia z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1001 oraz z 2025 r. poz. 479) przepisu art. 83 § 1 wiąże się z wydłużeniem terminów na wniesienie środka zaskarżenia.

Wydłużenie terminów, w przepisach k.p.c. z 14 dni do miesiąca, determinuje wydłużenie terminów zawartych w innych aktach prawnych, tj. art. 25 ust.1 w ustawie z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii

elektrycznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 311); art. 30 ust. 2 w ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2024 r. poz. 266, 834, 859, 1847 i 1881 oraz z 2025 r. poz. 303, 759, 1218 i 1303); art. 27f ust. 1 w ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2024 r. poz. 757); art. 13b ust. 2 w ustawie z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2025 r. poz. 731); art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 311); art. 129 ust. 2 w ustawie z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 366 i 820); art. 16, art. 72a ust.5, art. 88 ust.3, 169 ust.2, W ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2024 r. poz. 1361, 1847 i 1881 oraz z 2025 r. poz. 303, 759 i 1218); art. 8q ust. 13 w ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 317); art. 3 ust. 1 w ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 711); art. 81 ust. 1 w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy (Dz. U. z 2025 r. poz. 610 i 1302); art. 46 ust. 2 w ustawie z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1289, 1853 i 1881); art. 3 ust. 4 w ustawie z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji (Dz. U. z 2025 r. poz. 602); art. 31 ust. 11 w ustawie z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r. oraz w 2024 r. w związku z sytuacją na rynku gazu (Dz. U. z 2025 r. poz. 204); a także w ustawie z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1485).

Skutkiem nowelizacji dotyczących składu sądu, są projektowane zmiany w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. z 2023 r. poz. 1725), a także w ustawie z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1428 oraz z 2025 r. poz. 1085, 1170 i 1172). Zasadnie wprowadzono w art. 27 ustawy nowelizującej, że jeśli w sprawie toczącej się w chwili wejścia w życie ustawy na podstawie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki skład został wyznaczony przed dniem wejścia w życie tej ustawy, to sąd rozpoznaje sprawę w tak wyznaczonym składzie.

Propozycja nowelizacji przepisu art. 10 ust. 4, 6, 10 i 12 w ustawie z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. z 2024 r., poz. 1458 oraz z 2025 r. poz. 1018 i 1172) poprzez zastąpienie enumeratywnych czynności skutkujących odmową ich podjęcia, stwierdzeniem „odmawia przyjęcia sprawy” - nie jest zasadna, ponieważ takie określenie może powodować wątpliwości interpretacyjne w zakresie tego, czy dotyczy wszystkich zadań, jakie powierzone zostały do realizacji komornikowi sądowemu.

Jak wynika z art. 29 projekt przewiduje wejście w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia. Okres 3 miesięcy *vacatio legis* może okazać się zbyt krótkim na przyswojenie

wprowadzanych zmian zwłaszcza, że w marcu 2026 r. wchodzi w życie zmiany wprowadzone na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2025 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1172).

Natomiast ze względu na to, że projekt przewiduje, iż czynności dokonane przed wejściem w życie ustawy nowelizującej pozostają skuteczne (art. 23 ust. 2), to nie jest konieczne dokonywanie ponownej oceny ich skuteczności.

Wprowadzane zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1228) dotyczą opłat od pism procesowych zawierających zarzut potrącenia (art. 3 w ust. 2 dodany pkt 1b, art. 19 dodany ust. 1¹ u.k.) oraz polegają na doprecyzowaniu, że postanowienie o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy bez dalszych czynności może wydać także sąd w składzie jednego sędziego (art. 107 ust. 2 u.k.).

Zmiany proponowane w ustawie z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1485) odnoszą się do wnoszenia środków zaskarżenia i zasad ich wnoszenia (art. 8 ust. 6, art. 16e ust. 3, art. 16g, art. 16h ust. 3, art. 23b ust. 2, art. 23c ust. 2), które również wymagały zmian w związku z zapewnieniem spójności systemowej wprowadzanych zmian przepisów k.p.c.

W art. 23 ust. 1 jako zasadę przyjęto, że w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej zastosowanie będą miały przepisy ustaw zmienianych w art. 1, art. 7, art. 9, art. 10, art. 12, art. 15 i art. 20, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. Takie rozwiązanie powodować będzie wiele wątpliwości, albowiem wprowadzane zmiany będą wywoływały skutki na różnych etapach prowadzonych postępowań. W związku z powyższym może warto rozważyć wprowadzenie jako zasady, że do czasu zakończenia danego etapu postępowania będą miały zastosowanie dotychczasowe przepisy. Takie rozwiązanie nie będzie wymagało zatem doprecyzowywania w jakim zakresie już dokonane pozostają skuteczne. Zbędna byłaby także regulacja zawarta w art. 23 ust.3, że w sprawach wszczętych przed dniem wejściem w życie ustawy zakres pełnomocnictwa procesowego podlega ocenie według przepisów k.p.c. w brzmieniu nadanym projektowaną ustawą.

W art. 24 ust.1 szczegółowo opisano przypadki, w jakich w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy stosuje się konkretne przepisy w brzmieniu dotychczasowym. A następnie egzemplifikowane zostały sytuacje dotyczące wniosków o wyłączenie sędziego i zawiadomień o przyczynie wyłączenia sędziego złożonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 24 ust. 2), właściwości miejscowej sądu (art. 24 ust. 3), wyznaczenia składu sądu skład orzekający w sprawie o ubezwłasnowolnienie na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 24 ust.4), treści przepisów stosowanych do rozpoznania środka zaskarżenia (art. 24 ust. 5), rozpoznawania postanowień sądu wydanych przed dniem wejścia w życie ustawy (art. 24 ust.6) oraz stosowania przepisów w przypadkach, gdy przed dniem wejścia w życie ustawy doszło do wyznaczenia terminu licytacji ruchomości lub nieruchomości (art. 24 ust. 7). Opisano także jakie przepisy będą miały zastosowanie, w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia

w życie ustawy, do terminów procesowych, które rozpoczęły swój bieg przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 25 ust. 1), a ponadto stosowanie znowelizowanego przepisu art. 182 w postępowaniach zawieszonych przed dniem wejścia niniejszej ustawy na podstawie art. 177 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy (art. 25 ust.2).

Zasadniczo projekt, stanowiący przedmiot niniejszej opinii, oceniamy pozytywnie z powyżej zgłoszonymi zastrzeżeniami.

Autorzy opinii:

prof. dr hab. Elwira Marszałkowska – Krześ

r.pr. dr hab. Izabella Gil, prof. UW